

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 1 lipca 2011 r.

**Pani
Anna Kubańska
p.o. Dyrektora
Ośrodka Badawczo-Rozwojowego
Maszyn Przędzalnictwa Wełny
„BELMATEX”
w Bielsku-Białej**

LKA-4101-03-04/2011/P/11/159

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. *o Najwyższej Izbie Kontroli*¹, zwanej dalej „*ustawą o NIK*”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Maszyn Przędzalnictwa Wełny „BELMATEX” w Bielsku-Białej (zwanym dalej „Ośrodkiem” lub „OBR”) w zakresie gospodarowania majątkiem w latach 2009-2010, a w zakresie dostosowania statutu i regulaminu organizacyjnego do postanowień ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o instytucjach badawczych*² – do 31 marca 2011 r.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 10 czerwca 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy *o NIK*, przekazuje Pani Dyrektor niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Ośrodka w zakresie spraw objętych kontrolą.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące oceny cząstkowe i ustalenia kontroli:

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701, ze zm.

² Dz. U. Nr 96, poz. 618.

1. NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, prowadzenie przez Ośrodek działalności innej niż podstawowa.

W okresie objętym kontrolą, poza działalnością podstawową³, OBR prowadził działalność gospodarczą, polegającą na wynajmowaniu pomieszczeń w należących do niego budynkach. Przychody z tego tytułu wyniosły 230,6 tys. zł w 2009 r. i 235,2 tys. zł w 2010 r., co stanowiło odpowiednio 6,0 % i 7,8 % ogółu przychodów Ośrodka w tych latach. Działalność tę wydzielono (wyodrębniono) pod względem finansowym i rachunkowym z działalności podstawowej, zgodnie z art. 2 ust. 5 ustawy *o jbr* i art. 2 ust. 4 ustawy *o instytutach badawczych*. W ocenie NIK, podejmowana przez OBR działalność gospodarcza nie ograniczała możliwości prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej.

NIK zwraca jednak uwagę, że wynajmu pomieszczeń, jako formy prowadzenia działalności gospodarczej, nie przewidywał statut Ośrodka, co było wymagane zgodnie z art. 2 ust. 4 obowiązującej do 30 września 2010 r. ustawy *o jbr*. Wyjaśniając przyczyny tej nieprawidłowości, b. Dyrektor OBR podał, że wynajmu nie traktowano jako działalności gospodarczej, gdyż pomieszczenia wynajmowano głównie podmiotom współpracującym z Ośrodkiem.

Dochody z prowadzonej działalności gospodarczej przeznaczano – wg wyjaśnień b. Dyrektora OBR i zeznań o wysokości osiągniętego dochodu (deklaracje CIT-8) - na cele określone w statucie Ośrodka, co stanowiło, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. *o podatku dochodowym od osób prawnych*⁴, podstawę zwolnienia ich z tego podatku. Należny i zapłacony podatek wyniósł 11,1 tys. zł w 2009 r. i 6,0 tys. zł w 2010 r. OBR wywiązywał się również z zobowiązań z tytułu podatku od nieruchomości zajętych na ww. działalność gospodarczą, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. *o podatkach i opłatach lokalnych* (art. 2 i art. 3 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 2 pkt 5)⁵. Kwota zapłaconego podatku z tego tytułu wyniosła po 33,3 tys. zł w 2009 r. i 2010 r.

Regulując powyższe zobowiązania, Ośrodek nie ustrzegł się opóźnień. Wpłat zaliczek należnych z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych za sierpień 2009 r. oraz listopad i grudzień 2010 r., a także wpłat z tytułu podatku od nieruchomości za okres od lutego do maja 2009 r. i za luty 2010 r. dokonano z opóźnieniem wynoszącym od 3 do 9 dni, skutkiem czego zapłacono odsetki z tytułu nieterminowych płatności w łącznej wysokości

³ Tj. działalnością, o której mowa w art. 2 ust. 1 i 2 obowiązującej do 30 września 2010 r. ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. *o jednostkach badawczo-rozwojowych* (Dz. U. z 2008 r. Nr 159, poz. 993, ze zm.), zwanej dalej „ustawą *o jbr*”, oraz w art. 2 ust. 1-3 obowiązującej od 1 października 2010 r. ustawy *o instytutach badawczych*.

⁴ Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, ze zm.

⁵ Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613, ze zm.

33 zł. Główna Księgowa OBR wyjaśniła, że przyczyną tych opóźnień były trudności finansowe Ośrodka.

Statut i regulamin organizacyjny OBR dostosowano do postanowień ustawy *o instytucjach badawczych* z opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w art. 54 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki*⁶. Rada Naukowa Ośrodka uchwaliła jego statut, a Dyrektor ustalił jego regulamin organizacyjny dopiero w dniu 4 kwietnia 2011 r. (Minister zatwierdził statut jeszcze później – 13 kwietnia 2011 r.), podczas gdy należało to zrobić do 1 kwietnia 2011 r. Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że powyższe opóźnienia spowodowało „pomyłkowe wyliczenie terminu”.

2. W ocenie NIK sytuacja ekonomiczno-finansowa Ośrodka była niezbyt korzystna.

W okresie objętym kontrolą Ośrodek osiągał zysk finansowy netto. W 2009 r. wyniósł on 19,9 tys. zł, a w 2010 r. - 69,3 tys. zł (w 2008 r. OBR odnotował stratę w wysokości 695,0 tys. zł). Zyskom ze sprzedaży (odpowiednio 93,6 tys. zł i 30,8 tys. zł) i z pozostałej działalności operacyjnej (92,8 tys. zł i 122,6 tys. zł) towarzyszyła strata z działalności finansowej (155,3 tys. zł i 82,0 tys. zł).

Niekorzystnie kształtowały się natomiast wskaźniki płynności finansowej Ośrodka. Wskaźnik płynności bieżącej (I stopnia) wynosił tylko 0,02 w 2009 r. i 0,4 w 2010 r., a wskaźnik szybkiej płynności (II stopnia) - odpowiednio 0,19 i 0,09⁷. Niezdolność Ośrodka do bieżącego i terminowego regulowania zobowiązań krótkoterminowych skutkowałą wysokim poziomem zobowiązań wymagalnych z tytułu dostaw i usług (313,4 tys. zł na koniec 2009 r. i 215,7 tys. zł rok później, przy czym do 30 maja 2011 r. nie spłacono zobowiązań o wartości 200,3 tys. zł) oraz dodatkowymi kosztami egzekucji (łącznie w okresie objętym kontrolą 65,0 tys. zł) i odsetek za nieterminowe płatności (61,7 tys. zł), w tym odsetek od zobowiązań publicznoprawnych (23,6 tys. zł, głównie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne). Ponadto, OBR był zadłużony wobec ZUS z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne na kwotę 216,5 tys. zł na koniec 2009 r. i 236,7 tys. zł rok później (w obu przypadkach z tytułu składek za okres od września do grudnia). Zobowiązania za 2009 r. spłacono do kwietnia 2010 r., a za 2010 r. nie zostały spłacone do zakończenia kontroli (na dzień 20 maja 2011 r. do spłaty pozostawało 333,2 tys. zł razem ze składkami należnymi za 2011 r.). Brak płynności finansowej wynikał głównie – jak wyjaśnił b. Dyrektor Ośrodka – z pogorszenia sytuacji na rynku. Lepiej kształtowała się zdolność OBR do

⁶ Dz. U. Nr 96, poz. 620, ze zm.

⁷ Wskaźnik płynności I stopnia nie powinien być niższy niż 1,2, a wskaźnik płynności II stopnia nie powinien być niższy, niż 1.

regulowania zobowiązań długoterminowych. Wskaźnik ogólnego zadłużenia wynosił 58 % - 59 %, podczas gdy jego optymalny poziom nie powinien przekraczać 57 % - 67 %.

Przeterminowane należności (zaległości) Ośrodka, dotyczące dwóch odbiorców, wynosiły 9,9 tys. zł na koniec 2009 r. i 9,7 tys. zł na koniec 2010 r., co stanowiło odpowiednio 1,9 % i 5,5 % ogółu należności OBR na koniec tych lat (524,5 tys. zł i 175,4 tys. zł). Roszczenia związane z tymi zaległościami skierowano na drogę sądową w 2010 r. i uzyskano nakazy zapłaty. Zaległości spłacano sukcesywnie, a wg stanu na 19 maja 2011 r. do zapłaty pozostawało 7,9 tys. zł. Wartość odpisów aktualizujących należności wyniosła 21,8 tys. zł w 2009 r. i 53,2 tys. zł w 2010 r., na co składały się należności w postępowaniach upadłościowych, dochodzone na drodze sądowej i wątpliwe.

3. NIK ocenia negatywnie działalność Ośrodka w zakresie przestrzegania procedur rozporządzania mieniem, w szczególności składnikami mienia trwałego.

Stosownie do art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości*⁸, w okresie objętym kontrolą Ośrodek przeprowadzał inwentaryzację aktywów na ostatni dzień każdego roku obrotowego, a inwentaryzację środków trwałych zaliczanych do nieruchomości przeprowadzono w 2010 r. (zgodnie z art. 26 ust. 3 pkt 3 ww. ustawy, ta ostatnia grupa aktywów powinna być inwentaryzowana nie rzadziej, niż co 4 lata). Nie stwierdzono także nieprawidłowości w zakresie amortyzacji i umarzania środków trwałych.

Wg stanu na koniec 2010 r., OBR był stroną 11 umów najmu pomieszczeń (o łącznej powierzchni użytkowej 1 066 m²) w należących do niego budynkach, w tym 3 umów zawartych w okresie obowiązywania ustawy o *jbr* (do 30 września 2010 r.). Umowy te zawarto na czas nieokreślony w trybie bezprzetargowym, podczas gdy art. 13a ust. 2 ustawy o *jbr* zobowiązywał do udostępniania tego mienia innym podmiotom w drodze publicznego przetargu na zasadach określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. w *sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargu*⁹. O zamiarze wynajęcia mienia Ośrodek informował poprzez wywieszanie ogłoszeń w swojej siedzibie i rozmowy z kontrahentami. Wyjaśniając przyczyny niestosowania trybu przetargowego, b. Dyrektor OBR wskazał na niewielkie możliwości Ośrodka w zakresie wynajmowania pomieszczeń oraz trudności w pozyskaniu najemców.

⁸ Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, ze zm.

⁹ Dz. U. Nr 97, poz. 443, ze zm.

Stawki czynszu najmu ustalano - jak wyjaśnił b. Dyrektor OBR – na podstawie własnych analiz, uwzględniając ceny porównywalnych transakcji i konsultacje z agencją nieruchomości (Ośrodek nie posiadał jednak dokumentacji potwierdzającej takie działania). Stawki te, w umowach zawartych w okresie objętym kontrolą, ustalono na 10 zł (wynajem na cele hurtowni artykułów biurowych) oraz 13,3 zł i 17 zł (na cele biurowe) za 1 m² + VAT + opłaty za media (refakturowane). Łączne przychody z tego tytułu w latach 2009-2010 wyniosły 49 037,4 zł, w tym 27 621,51 zł stanowiły opłaty za media (refakturowane).

Ośrodek nie posiadał również operatu szacunkowego, określającego wartość rynkową jego nieruchomości, co uniemożliwiało ustalenie wartości udostępnianego mienia (o powierzchni 12 m², 45 m² i 173 m²), w tym czy przekraczała ona kwotę 50 tys. euro, co skutkowałoby obowiązkiem uzyskania zgody Ministra Skarbu Państwa na te czynności, wymaganej zgodnie z art. 13a ust. 1 ustawy o *jbr* (wg szacunków b. Dyrektora OBR wartość udostępnianych pomieszczeń nie przekraczała tej kwoty, ale szacunki te oparto na założeniu, że wartość 1 m² wynosi 400-450 zł).

NIK zwraca uwagę, że wynikający z niestosowania przetargów brak konkurencji przy pozyskiwaniu najemców oraz brak rzetelnych wycen wartości udostępnianego mienia mogły prowadzić do ograniczenia kręgu potencjalnych najemców i zmniejszenia przychodów z tej formy działalności gospodarczej.

W umowach najmu, zawartych w latach 2009-2010, zabezpieczano interes Ośrodka poprzez możliwość natychmiastowego rozwiązania umowy w przypadku co najmniej 2-miesięcznych zaległości w płatności czynszu i/lub opłat za media oraz prawo do waloryzacji stawki czynszu o wskaźnik inflacji. W umowach nie zamieszczano natomiast innych celowych postanowień, z punktu widzenia interesów wynajmującego, dotyczących zabezpieczenia płatności czynszu i pokrycia ewentualnych szkód, kar umownych oraz odsetek za nieterminową płatność.

W latach 2009-2010 Ośrodek sprzedał trzy nieprzydatne i nieużywane składniki rzeczowego majątku trwałego za łączną kwotę 20,8 tys. zł (wilk zgrzeblący za 17,1 tys. zł, transport pneumatyczny za 0,6 tys. zł i belowarkę za 3,1 tys. zł). Wartość księgowa dwóch pierwszych wynosiła 0 zł (środki całkowicie amortyzowano), a belowarkę sprzedano za cenę rynkową, co uprawniało OBR do sprzedaży tego mienia bez przeprowadzania przetargu, zgodnie z § 28 pkt 2 ww. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r.

W okresie objętym kontrolą nie udostępniano nieodpłatnie innym podmiotom składników rzeczowego majątku trwałego oraz nie obciążano nieruchomości z tytułu zabezpieczenia spłaty zobowiązań Instytutu. Sporadycznie udostępniano odpłatnie natomiast samochód dostawczy oraz belowarkę (o wartości poniżej 50 tys. euro), osiągając w ten sposób dochody w wysokości 1,9 tys. zł.

Stan prawny nieruchomości należących do Ośrodka był uregulowany, a OBR posiadał stosowną dokumentację, w tym akt ich nabycia, odpisy z księgi wieczystej i wypisy z ewidencji gruntów. W okresie objętym kontrolą (do jej zakończenia) Ośrodek nie poddał jednak żadnego z dwóch swoich budynków kontrolom wymaganych przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane*¹⁰. Nie przeprowadzano ani rocznych kontroli stanu technicznego elementów budynku i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu oraz przewodów kominowych (wymaganych art. 62 ust. 1 pkt. 1 lit. a i c), ani pięcioletnich kontroli stanu technicznego i przydatności do użytkowania i estetyki obiektów budowlanych i ich otoczenia, w tym badania instalacji elektrycznej i piorunochronnej (art. 62 ust. 1 pkt 2). W dokumentacji OBR nie odnotowano dat przeprowadzenia ostatnich kontroli w tym zakresie. Corocznej kontroli poddawano jedynie stan techniczny instalacji gazowej, a w grudniu 2004 r. zbadano instalację elektryczną i piorunochronną.

Nieprawidłowo prowadzono także książki obiektów budowlanych. Ośrodek prowadził jedną książkę dla obu budynków, podczas gdy zgodnie z wymogami art. 64 ust. 1 *Prawa budowlanego* należy prowadzić oddzielną książkę dla każdego z obiektów budowlanych. Ponadto, w prowadzonej książce nie odnotowywano kontroli stanu technicznego instalacji gazowej, co było wymagane zgodnie z § 5 pkt 4 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego¹¹.

Odpowiedzialność za brak wymaganych kontroli stanu technicznego budynków i instalacji oraz nieprawidłowe prowadzenie książek obiektów budowlanych ponoszą: b. Dyrektor oraz Specjalista Normalizacji w Pionie Konstrukcyjnym. Były Dyrektor wyjaśnił, że przyczyną tych nieprawidłowości był brak wiedzy o powyższych obowiązkach.

4. W ocenie NIK udostępnianie majątku Ośrodka innym podmiotom nie miało negatywnego wpływu na jego działalność badawczo-rozwojową, ale zasoby aparatury naukowo-badawczej mogły tę działalność ograniczać.

¹⁰ Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, ze zm.

¹¹ Dz. U. Nr 120, poz. 1134.

Badanie wykorzystania budynków Ośrodka o łącznej powierzchni użytkowej 5 826 m² (bez piwnic) wykazało, że na koniec 2010 r. 81,7 % tej powierzchni (4 760 m²) wykorzystywał OBR, a pozostałą część (1 066 m², tj. 18,3 %) wynajmowano innym podmiotom.

W latach 2009-2010 Ośrodek nie odnawiał zasobów aparatury naukowo-badawczej poprzez zakup nowej lub modernizację posiadanych urządzeń ani nie udostępniał jej innym podmiotom. W ocenie b. Dyrektora OBR, posiadana aparatura, w całości zamortyzowana, wystarczała do obsługi prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej, ale zasadna jest analiza stanu wyposażenia w tę aparaturę w zmieniającej się sytuacji prawnej (wejście w życie ustawy o *instytutach badawczych*) i rynkowej. Były Dyrektor wyjaśnił również, że zasobów aparatury nie odnawiano z powodu braku wystarczających środków finansowych.

W 2010 r. OBR przyznano 3 kategorię jednostki naukowej, w wyniku oceny jego działalności w latach 2005-2009 (w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczała kategorię najwyższą). W okresie objętym kontrolą Ośrodek nie zgłosił do ochrony w Urzędzie Patentowym żadnych wynalazków lub wzorów użytkowych, zdobniczych itp., nie przyznano mu patentów zgłoszonych wcześniej ani nie uzyskał przychodów z tytułu udzielonych licencji i sprzedanych praw.

5. NIK ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, wykonanie rocznych planów finansowych oraz rzetelność sprawozdawczości w tym zakresie.

Stosownie do art. 13 ust. 5 ustawy o *jbr* podstawą gospodarki Ośrodka były roczne plany finansowe ustalane przez Dyrektora OBR, a następnie przesyłane do Ministerstwa Gospodarki (plan na 2009 r. przesłano 26 lutego 2009 r., a plan na 2010 r. - 31 marca 2010 r.). Planów tych nie zaopiniowała jednak Rada Naukowa Ośrodka, czym naruszono przepisy art. 13 ust. 5 oraz art. 24 ust. 2 pkt 5 ustawy o *jbr*. Dopiero w dniach 26 czerwca 2009 r. i 26 kwietnia 2010 r., tj. już po przesłaniu ich do Ministerstwa Gospodarki, Rada „przyjęła je do akceptującej wiadomości”. Były Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że w związku z zamieszkiwaniem części członków Rady poza miejscowością siedziby OBR, plany te uzgadniano telefonicznie, co jednak, zdaniem NIK, naruszało przewidziany tryb ustalania tych dokumentów.

Ujmowane w planach finansowych przychody i koszty planowano nietrafnie. Na 2009 r. zaplanowano 5 400 tys. zł przychodów (w tym 4 050 tys. zł z działalności statutowej) i 5 350 tys. zł kosztów, a wykonano odpowiednio: 3 849 tys. zł (2 902 tys. zł) i 3 829 tys. zł. Na 2010 r. zaplanowano z kolei przychody w wysokości 3 500 tys. zł (w tym

2 800 tys. zł z działalności statutowej), a koszty w kwocie 3 450 tys. zł, podczas gdy ich wykonanie wyniosło odpowiednio: 3 000 tys. zł (2 213 tys. zł) i 2 931 tys. zł. Planów finansowych nie aktualizowano w okresach ich obowiązywania. Uwzględniono w nich przychody z dzierżawy i najmu mienia Ośrodka. Przyczynami niewykonania planów były – jak wyjaśnił b. Dyrektor OBR – dekoniunktura gospodarcza oraz trudności techniczne z wykonaniem jednego projektu i przesunięcie realizacji innego na 2011 r.

Sprawozdania o działalności badawczej i rozwojowej (B+R) za lata 2009-2010 przekazywano do GUS terminowo, zamieszczając w nich dane zgodne z danymi źródłowymi. Sprawozdania finansowe Ośrodka za lata 2009-2010 sporządzano terminowo, zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości, a następnie przesyłano je Ministrowi Gospodarki (pozytywne opinie Rady Naukowej dosyłało później), który zatwierdzał je stosownie do art. 13 ust. 6 ustawy o jbr (do zakończenia kontroli OBR nie otrzymał informacji o zatwierdzeniu sprawozdania za 2010 r.). Nie stwierdzono niezgodności tych sprawozdań z ewidencją finansowo-księgową Ośrodka.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1. Przeprowadzenie kontroli stanu technicznego oraz przydatności do użytkowania i estetyki (o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy Prawo budowlane) obiektów i instalacji Ośrodka, które nie były poddawane tym kontrolom.**
- 2. Założenie i rzetelne prowadzenie ksiąg obiektów budowlanych dla każdego z obiektów objętych tym obowiązkiem.**
- 3. Zapewnienie opiniowania planów finansowych przez Radę Naukową OBR zgodnie z trybem przewidzianym dla tych dokumentów.**

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Panią Dyrektor, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Pani prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o *NIK*, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.